

MUZEEL ÎN PROIECTUL CODULUI PATRIMONIULUI CULTURAL

Museums in the Cultural Heritage Code Draft Law

Alis VASILE

ABSTRACT

The paper refers to the current legislation drafting on cultural heritage in Romania, with a view to the amendments regarding museums and public collections. It debates both on the positive and the negative stipulations in the draft Code of Cultural Heritage, published by the Romanian Ministry of Culture early in 2022. The main subjects presented in the paper are: the revision of the definition of national movable cultural heritage, stating that all cultural goods are subject to legal protection, the emphasis on the public interest in protecting the cultural heritage as well as new and needed clarifications on the public property legal regime of cultural goods in the public domain, new centralized inventories and registries, new procedures regarding the classification as "National Treasury" and the new ex lege general protection regime for public collections, accredited museums and religious institutions, new obligations regarding the strategic planning of museum collections management and accessibility for the public.

Key-words: museum, law, legislation, cultural heritage, draft law, code of cultural heritage, cultural policy, Romania.

În data de 10 februarie 2022, Ministerul Culturii a publicat online¹ proiectul Codului patrimoniului cultural, în vederea desfășurării procedurilor de consultare publică, potrivit Legii nr. 52/2003 privind transparența decizională în administrația publică. Intenția codificării legislației speciale din domeniul protejării patrimoniului cultural a apărut cu mai bine de 15 ani în urmă, la nivelul Ministerului Culturii constituindu-se grupuri de lucru informale, pentru discuții preliminare.

Programul de guvernare pentru perioada 2013-2016² a preluat ideea codificării acestui corp normativ, incluzând printre obiectivele fundamentale din domeniul culturii „elaborarea, supunerea spre dezbatere publică

1 <http://www.cultura.ro/proiect-de-lege-13> (Accesat: 24.02.2022).

2 <https://lege5.ro/Gratuit/gm4tknzzgm/programul-de-guvernare-2013-2016-din-21122012> (Accesat: 24.02.2022).

<https://doi.org/10.61789/rm.2022.03>

și promovarea legislativă a Codului patrimoniului cultural”. În acest context, în anul 2014, la nivelul Ministerului Culturii s-a constituit un nou grup de lucru, din a cărui activitate au rezultat primele formulări ale unor principii preluate ulterior în Tezele prelabile ale Proiectului Codului patrimoniului cultural, teze aprobate prin H.G. nr. 905/2016³.

Și programele de guvernare ulterioare au conținut obiective similare, elaborarea Codului patrimoniului național fiind menționată inclusiv drept prioritate legislativă – Programul de guvernare în vigoare între 2015 și 2017⁴, Programul de guvernare în vigoare în perioada 2019-2020⁵ (care denunța nerealizarea Codului patrimoniului cultural, de către guvernul anterior), Programul de guvernare 2020-2024⁶, Programul de guvernare 2021-2024⁷ - ceea ce, aparent, indică, practic, o unanimitate politică privind oportunitatea acestui act normativ.

Ca urmare a acestor obiective de guvernare, în anul 2016 s-au constituit, prin ordin al ministrului culturii, două comisii⁸ formate din specialiști din afara structurii Ministerului Culturii, activitatea acestora finalizându-se, așa cum am menționat mai sus, prin aprobarea Tezelor prelabile.

Începând cu luna iulie a anului 2018, Ministerul Culturii a început implementarea proiectului „Monumente istorice - planificare

strategică și politici publice optimizate” SIPOCA 389/SMIS 115895⁹, finanțat prin Programul Operațional Capacitate Administrativă, elaborarea și aprobarea Codului patrimoniului cultural fiind unul dintre rezultatele preconizate ale proiectului. Pentru realizarea proiectului actului normativ au fost contractați mai mulți specialiști¹⁰ în domeniile principale vizate – patrimoniu mobil, patrimoniu imobil, peisaj cultural, patrimoniu imaterial – și, de asemenea, specialiști în domeniul juridic, pentru elaborarea secțiunilor cu caracter general – definiții, sancțiuni, prevederi tranzitorii și finale – și pentru armonizarea prevederilor, în ansamblul propunerii legislative respective.

În structura proiectului „Monumente istorice – planificare strategică și politici publice optimizate” a fost prevăzută și realizarea unor analize tematice prelabile, care au urmărit identificarea problemelor de fapt și de drept în mai multe arii și, implicit, formularea de soluții pentru aceste probleme, în cuprinsul proiectului Codului. Ariile de analiză au fost: autorități și instituții cu atribuții în domeniul protejării patrimoniului, patrimoniu mobil, patrimoniu imobil, peisaj cultural, patrimoniu imaterial, formare profesională, finanțarea protejării patrimoniului cultural, sarcini administrative, instituții deținătoare de patrimoniu, dispoziții generale, dispoziții tranzitorii și finale, sancțiuni. Analizele au fost elaborate după o structură predefinită¹¹ și nu una la latitudinea exclusivă a specialiștilor care le-au realizat, o structură nu exhaustivă în raport cu ariile de referință, însă relevantă pentru o bună parte a chestiunilor sau curențelor normative ce ridică în prezent dificultăți de ordin practic. Aceștia li s-a adăugat și o analiză a legislației în vigoare, din punct de vedere al conformității ei cu normele de tehnică legislativă, realizată de

3 Hotărârea Guvernului nr. 905 din 29 noiembrie 2016 pentru aprobarea tezelor prelabile ale proiectului Codului patrimoniului cultural, publicată în M.Of. nr. 1047/27.12.2016 - <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/185068> (Accesat: 24.02.2022).

4 Publicat în M.Of. nr. 853/17.11.2015 - <https://lege5.ro/Gratuit/ha2dgmjxg4/program-de-guvernare> (Accesat: 24.02.2022).

5 Publicat în M.Of. nr. 888/4.11.2019.

6 Publicat în M.Of. nr. 1284/23.12.2020 - <http://www.monitoruljuridic.ro/act/program-de-guvernare-din-23-decembrie-2020-pentru-2020-2024-emitent-parlamentul-publicat-n-monitorul-oficial-235589.html> (Accesat: 24.02.2022).

7 Publicat în M.Of. nr. 1122/25.11.2021 - <https://gov.ro/ro/obiective/programul-de-guvernare-2021-2024> (Accesat: 24.02.2022).

8 Autoarea articolului a făcut parte din ambele comisii.

9 <https://www.umpcultura.ro/monumenteistorice> (Accesat: 24.02.2022).

10 Autoarea articolului a făcut parte din echipa de specialiști însărcinați cu elaborarea proiectului normativ.

11 Tematica analizelor a fost formulată de arh. Adrian Crăciunescu, în calitate de coordonator al procesului de elaborare.

specialistul delegat de Consiliul Legislativ să participe la etapele preliminare de elaborare a Codului. Pe baza celor 12 rapoarte de analiză a fost întocmit un raport integrator care sintetizează problematicile cercetate și soluțiile propuse, care s-au regăsit, ulterior, în textul inițial al proiectului Codului.

În cadrul procesului de realizare a analizelor (de altfel, desfășurat într-o perioadă foarte scurtă¹²), au avut loc numeroase consultări formale și informale, cu specialiști și organizații publice și private cu activitate și responsabilități în domeniul protejării patrimoniului. De asemenea, după finalizarea tuturor rapoartelor de analiză, acestea au fost publicate online¹³ și supuse consultării publice, Ministerul Culturii punând la dispoziția celor interesați să transmită observații asupra documentelor respective un formular online de consultare și organizând patru întâlniri publice, în perioada noiembrie-decembrie 2019.

Forma propusă de echipa de elaborare a Codului patrimoniului, pentru proiectul normativ, a avut, așadar, un fundament solid de analiză preliminară, de consultare cu profesioniștii din domeniu și cu toate categoriile de organizații, publice și private, administrative sau de specialitate, implicate în activitatea de protejare a patrimoniului cultural, acestora adăugându-li-se și pregătirea și experiența profesională a membrilor echipei¹⁴.

Această formă a suferit mai multe modificări, pe parcursul procedurii de avizare internă ce a precedat punerea în consultare publică. În timp ce forma inițială, așa cum am arătat mai sus, avea o bază consistentă de documentare și analiză în temeiul căreia s-au ales și formulat soluțiile normative avansate, pentru modificările aduse proiectului în cursul avizării interne nu au fost formulate motivări – nici sub aspectul indicării inadecvării propunerii inițiale, nici al oportunității superioare a modificării aduse, forma publicată spre consultare reținând aceste modificări cel puțin parțial discutabile. Ministerul Culturii a stabilit ca termen inițial de transmitere a observațiilor asupra proiectului publicat data de 11 martie 2022, termen prelungit până la data de 11 aprilie¹⁵ și, ulterior, până la data de 11 mai 2022¹⁶, anunțând¹⁷ și organizarea unor dezbateri publice.

La data elaborării prezentului articol revizuirea proiectului actului normativ, ca urmare a consultării publice încheiate în luna mai, este încă în derulare.

Mă voi referi în continuare la principalele elemente de noutate, dacă nu de reformă, pe care, în calitate de expert care a coordonat elaborarea proiectului Codului patrimoniului cultural, în perioada iunie 2019 – iulie 2020 și, ulterior, a reprezentat echipa de elaborare în discuțiile interne cu alte departamente ale Ministerului Culturii, cu rol de avizare a proiectului normativ, le-am propus pentru domeniul muzeal. Subliniez că forma publicată spre consultare publică a suferit unele modificări efectuate pe parcursul avizării interne, care nu au reflectat opinia mea.

12 Între 80 și 88 de ore de lucru, repartizate de-a lungul a două luni calendaristice, după cum se precizează în Raportul integrator elaborat de autoare, Alis Vasile, p. 4 - https://www.umpcultura.ro/monumente-istorice_doc_983_rezultatele-proiectului_pg_0.htm (Accesat: 12.08.2022).

13 Rapoartele sunt disponibile online, pe pagina de internet a Unității de Management a Proiectului din structura Ministerului Culturii: https://www.umpcultura.ro/monumente-istorice_doc_983_rezultatele-proiectului_pg_0.htm (Accesat: 12.08.2022).

14 Ioana Lidia Ilea, Raluca Capotă, Diana Culescu, Roxana Ionescu, Alis Vasile, Pîrvu Ionică, Cătălin Andrei Neagoe. La elaborarea rapoartelor de analiză au participat și Irina Balotescu și Cristian Gavrilă.

15 <http://www.cultura.ro/prelungire-dezbateri-publica-referitoare-la-proiectul-de-lege-privind-codul-patrimoniului-cultural> (Accesat: 29.06.2022).

16 <http://www.cultura.ro/prelungire-dezbateri-publica-referitoare-la-proiectul-de-lege-privind-codul-patrimoniului-0> (Accesat: 29.06.2022).

17 <http://www.cultura.ro/precizari-dezbateri-publica-referitoare-la-proiectul-de-lege-privind-codul-patrimoniului-cultural> (Accesat: 24.02.2022).

Definirea patrimoniului cultural național mobil

Ca urmare a unor formulări imprecise ale legislației actualmente în vigoare, referitoare la tipurile de bunuri culturale ce fac parte din categoria juridică „patrimoniul cultural național”, cât, mai ales, a unor interpretări interesate mai degrabă de eludarea legii, decât de aplicarea ei în scopul protejării patrimoniului, nu de puține ori s-a afirmat că doar bunurile culturale clasate fac parte din patrimoniul cultural național.

Dincolo de intențiile mai mult sau mai puțin bune din spatele lor, astfel de afirmații sunt vădit profund eronate: majoritatea covârșitoare a bunurilor culturale din inventarele muzeelor nu a parcurs procedura de clasare, prin care se stabilește apartenența la categorii speciale ale patrimoniului, cu regim mai strict de protejare, din considerente practice și financiare – procedura este complicată, de lungă durată, necesită remunerarea unor experți și nu oferă beneficii semnificative pentru bunurile culturale. Este evident că, spre exemplu, o lucrare de N. Grigorescu, fie ea clasată sau nu, face parte din patrimoniul cultural național, după cum și obiecte fără valoare deosebită pentru România sau pentru umanitate (ca să parafrazez criteriile stabilite de Legea nr. 182/2000¹⁸, pentru încadrarea în categoriile speciale „Fond” și „Tezaur”), dar relevante pentru istoria locală, spre exemplu, fac parte indubitabil din patrimoniul național.

În consecință, proiectul Codului stipulează expres că patrimoniul cultural național nu este alcătuit doar din bunuri culturale clasate, prezentând, într-o enumerare exemplificativă, mai multe categorii specifice de bunuri mobile, atât după criteriul apartenenței la un anumit domeniu științific, cât și după criterii referitoare la deținător, forma de organizare a acestuia

sau vechimea unor anumite categorii de bunuri, astfel:

Art. 281. Bunuri culturale mobile și ansambluri de bunuri culturale mobile care fac parte din patrimoniul cultural național mobil

În sensul prezentei legi, din patrimoniul cultural național mobil fac parte:

- a) bunurile culturale mobile aflate în proprietatea statului ori a unităților administrativ-teritoriale;*
- b) bunuri culturale mobile aflate în proprietatea sau în administrarea muzeelor și colecțiilor publice de drept public, arhivelor și bibliotecilor de drept public, Academiei Române și a altor organizații de drept public;*
- c) bunurile culturale mobile aparținând cultelor religioase recunoscute;*
- d) bunurile culturale mobile aflate, după caz, în administrarea sau în proprietatea companiilor naționale, regiilor autonome, societăților naționale sau al altor societăți comerciale cu capital integral sau majoritar de stat;*
- e) bunurile culturale mobile provenite din descoperirile arheologice terestre și subacvatice, situri arheologice sau colecții arheologice și care au o vechime mai mare de 100 de ani;*
- f) bunuri culturale mobile – elemente care formează sau au format o parte integrantă a unor monumente istorice, care au fost dezmembrate și a căror vechime depășește 100 de ani;*
- g) bunurile culturale mobile clasate în categoria juridică „Tezaur” a patrimoniului cultural național și cele care au potențialul de a fi clasate;*
- h) bunurile culturale mobile din patrimoniul muzeelor și colecțiilor publice de drept privat;*
- i) colecțiile protejate de bunuri culturale mobile, desemnate ca atare, prin ordin al ministrului culturii;*

¹⁸ Legea nr. 182 din 25 octombrie 2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, republicată în M.Of. nr. 259 din 9 aprilie 2014, cu modificările și completările ulterioare (în vigoare la data de 29 iunie 2022).

j) *bunurile culturale mobile protejate cu titlul de „reper al memoriei comunității”.*

Textul redat mai sus reprezintă formularea inițială din proiectul normativ, versiunea publicată spre consultare neconținând lit. j) și adăugând „parcurile arheologice” la lit. h).

Menționez că, față de introducerea categoriei cu statut incert a „parcului arheologic” (categorie de patrimoniu sau categorie de organizație, în proiectul normativ publicat „parcul arheologic” figurând în ambele), pe parcursul avizării interne, m-am poziționat în dezacord, observând că, din punct de vedere instituțional, ar avea aceleași funcții ca și muzeul, nedistingându-se ca singulară în nicio modalitate, altfel decât prin denumire. Pentru a desemna un sit vizitabil drept „parc arheologic” nu este necesară o legiferare în acest sens, el putând fi o structură în cadrul unei instituții muzeale sau de alt tip.

Cu privire la categoria „reper al memoriei comunității”, propusă de arh. Adrian Crăciunescu, apreciez că este redundantă, autoritățile locale având deja posibilitatea

prevăzută de Codul administrativ de a declara diverse obiective ca fiind de importanță locală, în măsura în care consideră necesar un astfel de demers.

Revenind la categoriile de bunuri protejate în regim special (ceea ce, repet, nu exclude apartenența la patrimoniul cultural național și a tuturor celorlalte bunuri culturale), stipulate de art. 281 din proiectul Codului, formularea a avut în vedere și racordarea la prevederi internaționale și europene, precum și punerea în acord cu statutul bunurilor proprietate publică prevăzut de legea română; reținem, așadar, protejarea *ex lege* a bunurilor culturale din patrimoniul instituțiilor publice, al celor private de specialitate și al cultelor religioase, ca și introducerea necesară a categoriei „colecție protejată” – protejată ca ansamblu coerent de bunuri culturale, în special împotriva dezmembrării care ar duce la pierderi substanțiale ale valorii culturale, poate memoriale și, cu certitudine, contextuale a colecțiilor de bunuri culturale mobile.

Definirea conceptului de „protejare a patrimoniului” și sublinierea interesului public în protejarea patrimoniului cultural

Pentru a preîntâmpina lipsa de instrumente de intervenție a statului, în scopul salvării unor bunuri culturale – salvare fie prin intervenții de conservare și restaurare, fie prin punere sau repunere în circuitul public, pentru a da doar două exemple de circumstanțe în care autoritățile publice ar putea pune în aplicare măsuri concrete de protejare a patrimoniului –, textul proiectului normativ prevede expres că activitatea de protejare a patrimoniului cultural este de interes public și poate constitui cauză de utilitate publică:

Art. 20¹⁹ Protejarea patrimoniului cultural național

(1) *Protejarea patrimoniului cultural național reprezintă ansamblul măsurilor având caracter științific, juridic, administrativ, financiar, fiscal și tehnic, menite să asigure identificarea, cercetarea, inventarierea, evidența, clasarea, întreținerea, conservarea, restaurarea, asigurarea securității și punerea în valoare a patrimoniului cultural național, în vederea asigurării accesului generației prezente la patrimoniul cultural național și a transmiterii lui către generațiile viitoare.*

(2) *Protejarea patrimoniului cultural național constituie un ansamblu de măsuri de interes public.*

(3) *Protejarea bunurilor culturale care aparțin patrimoniului cultural național poate constitui cauză de utilitate publică.*

19 Numerotarea articolelor, dacă nu se precizează altfel, este cea din proiectul publicat spre consultare, pe pagina de internet a Ministerului Culturii - <http://www.cultura.ro/proiect-de-lege-13> (Accesat: 29.06.2022).

Două elemente de noutate, în sprijinul autorităților publice, vin să completeze aceste prevederi: **extinderea posibilității exproprierii pentru cauză de utilitate publică și asupra bunurilor culturale mobile clasate**, pe de o parte, și **extinderea dreptului de preempțiune** în achiziționarea de bunuri culturale mobile, **prin includerea autorităților locale** ca titulari ai dreptului, alături de Ministerul Culturii.

Proiectul inițial al Codului propunea o **nouă formulă pentru exercitarea dreptului de preempțiune**, în acord cu prevederile Codului civil, respectiv, aplicarea principiului dreptului de prioritate în concurs cu alți potențiali cumpărători și eliminarea actualelor practici de negocieri bilaterale, în absența unor alte oferte reale de cumpărare, pe baza unor evaluări discutabile și cu termene excesive de finalizare (sau de

nefinalizare, dacă amintim cazul de tristă notorietate „Cumințenia pământului”, opera lui Constantin Brâncuși). Mai mult, pentru simplificarea procedurilor administrative și protejarea dreptului de proprietate al potențialilor vânzători de bunuri culturale ce fac obiectului dreptului de preempțiune al statului, proiectul inițial prevedea aplicarea post-factum a dreptului, respectiv desființarea, la inițiativa autorității titulare a dreptului, a actelor de vânzare-cumpărare încheiate cu terți, într-un termen rezonabil, neexercitarea dreptului putând fi exprimată și tacit, prin scurgerea termenului respectiv, actul de înstrăinare inițial fiind afectat de nulitate relativă, până la împlinirea termenului mai sus menționat. Din rațiuni necunoscute, avizatorii proiectului au revenit la „metodologia” actuală, neclară, imprezizibilă și grea sarcină birocratică pentru toate părțile implicate.

Măsuri de publicitate – aducerea la cunoștință publică a regimului legal de protejare a unor bunuri culturale

O altă măsură nouă, introdusă de proiectul normativ, în sprijinul dobânditorilor de bunuri culturale, este **publicitatea regimului legal al acestora și obligația verificării și menționării lui în actele de înstrăinare încheiate în formă autentică**. Redăm în continuare conținutul articolului respectiv:

Art. 23 Obligații privind publicitatea regimului de protecție legală al bunurilor din patrimoniul cultural național

(1) Actele constitutive sau translativ de drepturi reale asupra bunurilor din patrimoniul cultural național vor include

mențiunea regimului de protecție legală corespunzător bunurilor respective, stabilit potrivit prezentului Cod și normelor sale de aplicare.

(2) Notarii publici, autoritățile și persoanele investite de stat cu autoritate publică în scopul autentificării înscrisurilor au obligația verificării și menționării regimului de protecție al bunurilor ce fac obiectul actelor prevăzute la alin. (1) pe care le autentifică.

(3) Actele prevăzute la alin. (1), încheiate cu încălcarea prevederilor alin. (1) și (2), sunt nule de drept.

Evidență centralizată

De asemenea, în aplicarea aceluiași principiu al aducerii la cunoștință publică a regimului de protejare a bunurilor culturale, se urmărește reluarea demersurilor deja istorice de realizare a

inventarului centralizat, la nivel național, al bunurilor culturale și al patrimoniului imaterial, instituindu-se obligația instituirii mai multor noi registre: pentru bunurile culturale aflate în proprietate publică,

pentru bunurile culturale aflate în patrimoniul instituțiilor specializate, pentru bunurile culturale aflate în inventarele cultelor religioase [art. 37 alin. (2) și art. 156]. Proiectul publicat spre consultare nu a reținut și propunerea inițială de inventariere centralizată a colecțiilor protejate.

Pentru completarea obligației de publicitate a regimului unor bunuri culturale, este necesară completarea proiectului Codului sau specificarea, în cuprinsul normelor

sale de aplicare, a obligației de instituire a unui registru al bunurilor care au parcurs procedura de clasare, fără a fi fost încadrate în categoria „Tezaur”. Așadar, este vorba de bunuri ce fie beneficiază de regimul temporar de protejare, pe întreaga durată a procedurii de clasare, fie beneficiază de condițiile de circulație aferente bunurilor neclasate, cel puțin până la eventuala reluare a procedurii de clasare, la termenul prevăzut de Cod.

Regimul de proprietate publică al bunurilor culturale

În continuarea și dezvoltarea ideii prezentate mai sus, cea potrivit căreia protejarea patrimoniului cultural este de interes public, proiectul normativ (art. 24) prevede că toate „bunurile culturale aflate în proprietatea statului sau a unităților administrativ-teritoriale sunt bunuri de uz și interes public și fac obiectului dreptului de proprietate publică”, fiind inalienabile, imprescriptibile și inesizabile. În acest mod, s-a urmărit eliminarea neclarităților induse de legile în vigoare, ce stipulau că bunurile culturale pot fi în proprietatea publică sau privată a statului ori a unităților administrativ-teritoriale, ignorând faptul că acestea nu pot face obiectul proprietății private a statului/unităților administrativ-teritoriale, în conformitate cu prevederile Codului administrativ, în considerarea calității lor vădite de bunuri de interes și uz public, lăsând, practic, deschisă posibilitatea asimilării lor cu bunurile comune.

Urmărind aceeași logică juridică și obiectivul armonizării legislative, proiectul normativ inițial prevedea subordonarea instituțiilor publice muzeale în conformitate cu importanța patrimoniului lor – națională, județeană sau locală, și în concordanță cu prevederile Codului administrativ referitoare la importanța unor bunuri și apartenența lor, în consecință, la domeniul proprietății publice a statului – pentru bunurile de importanță națională, respectiv a județelor sau municipiilor, orașelor

ori comunelor – pentru bunurile de importanță județeană sau locală.

Textul publicat al proiectului Codului patrimoniului cultural nu a reținut această soluție, revenind la formularea din actuala Lege nr. 311/2003 a muzeelor și colecțiilor publice, care este în contradicție logică cu prevederile legale generale mai sus menționate și care a condus la numeroase cazuri de muzee devenite de importanță națională, care funcționează în subordinea autorităților locale și al căror patrimoniu este reprezentativ doar pentru o anumită regiune a țării (după cum, în cele mai multe cazuri, o arată însăși titulatura lor).

Este absolut necesar a fi eliminate astfel de incongruențe legislative pentru a evita dificultăți administrative viitoare și pentru a respecta normele de tehnică legislativă, care indică faptul că „Proiectul de act normativ trebuie să instituie reguli necesare, suficiente și posibile care să conducă la o cât mai mare stabilitate și eficiență legislativă. Soluțiile pe care le cuprinde trebuie să fie temeinic fundamentate, luându-se în considerare interesul social, politica legislativă a statului român și **cerințele corelării cu ansamblul reglementărilor interne** (...)”²⁰.

20 Legea nr. 24 din 27 martie 2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în M.Of. nr. 260 din 21 aprilie 2010, cu modificările și completările ulterioare, art. 6 alin. (1) (forma în vigoare la data de 29 iunie 2022).

În aceeași notă a precizării regimului de proprietate publică a unor bunuri culturale, proiectul normativ (art. 26) prevede **interzicerea deținerii, în proprietate privată, a bunurilor arheologice provenite din descoperiri întâmplătoare și a bunurilor din fondul arhivistic național**, în absența unui înscris doveditor al titlului cu care acestea sunt deținute. Urmând modelul normativ italian, măsura a avut drept scop descurajarea traficului ilicit de bunuri culturale, a braconajului arheologic și a sustragerii și pierderii din circuitul public a patrimoniului arhivistic.

În mod regretabil, proiectul publicat nu a reținut întreaga soluție prevăzută de proiectul inițial, eliminând posibilitatea

Clasarea

Actuala procedură de clasare, prevăzută de Legea nr. 182/2000 și H.G. nr. 886/2008²¹, și-a dovedit lipsa de fezabilitate și de relevanță, cel puțin în ceea ce privește clasarea bunurilor culturale din patrimoniul instituțiilor publice specializate. Dacă în anul 2020, potrivit Institutului Național de Statistică²², existau peste 30 de milioane de bunuri culturale aflate doar în inventarele organizațiilor muzeale, până la data de 15 iulie 2022 au fost clasate 85096 de piese, dintre care 39202 în categoria „Tezaur” și 45894 în categoria „Fond”²³, atât din patrimoniul muzeal, cât și din patrimoniul altor organizații de drept public sau privat și în proprietatea unor persoane fizice.

Așa cum am menționat mai sus, dificultatea întocmirii documentației de clasare, numărul

intrării în legalitate a deținătorilor legitimi ai unor astfel de bunuri, prin depunerea unor declarații pe proprie răspundere, la autoritățile competente, declarații valide până la proba contrarie, creând premisele unor prejudicii și chiar abuzuri.

Nu în ultimul rând, proiectul Codului (art. 341) prevede **eliminarea obligației autorităților publice de a restitui în natură bunuri culturale**, ca urmare a unor acțiuni în instanță. Alternativ, este prevăzută **posibilitatea acordării de despăgubiri financiare**, limitate la valoarea de 500 000 de lei pentru fiecare bun restituit, vizându-se limitarea pierderilor din circuitul public a unor bunuri de mare valoare culturală.

mic al experților ce pot întocmi rapoarte de expertiză în vederea clasării - raportat la numărul bunurilor culturale, costurile ridicate necesare retribuirii experților și, mai ales, lipsa de consecințe practice pozitive în modul de gestionare a bunurilor culturale clasate, au condus la această discrepantă între numărul total de bunuri culturale și cel al bunurilor clasate și, mai ales, al bunurilor care au parcurs procedura de clasare. Numărul acestora din urmă este necunoscut și poate fi estimat doar pe baza experienței practice a direcției de specialitate din structura Ministerului Culturii și a informațiilor care circulă informal în sectorul muzeal, fiind în mod cert semnificativ mai mic decât numărul bunurilor culturale identificate în prezent.

Ineficiența clasării pentru bunurile aflate în patrimoniul instituțiilor publice muzeale este evidentă. Regimul special al bunurilor clasate constă, în esență, în interzicerea exportului lor definitiv, în obligații privind conservarea și restaurarea în laboratoare autorizate și cu personal acreditat, obligații privind asigurarea și incidența dreptului de preempțiune al statului, în situația punerii în vânzare publică a bunurilor respective. Or, pentru aceste bunuri, care fac obiectul proprietății publice, exportul definitiv și punerea în vânzare nu pot surveni în considerarea

21 Hotărârea Guvernului nr. 886 din 20 august 2008 pentru aprobarea Normelor de clasare a bunurilor culturale mobile, publicată în M.Of. nr. 647 din 11 septembrie 2008 (forma în vigoare la data de 15 iulie 2022).

22 30010226 de bunuri - Institutul Național de Statistică, „Activitatea unităților cultural-artistice în anul 2020” - <https://insse.ro/cms/ro/content/activitatea-unit%C4%83%C5%A3ilor-cultural-artistice-%C3%AE-n-anul-2020-0> (Accesat: 15 iulie 2022).

23 Potrivit datelor raportate de Institutul Național al Patrimoniului - <http://clasate.cimec.ro/> (Accesat: 15 iulie 2022).

regimului lor de bunuri proprietate publică. De asemenea, practica arată că bunurile muzeale sunt conservate și restaurate de personal calificat și în laboratoare specializate. Regimul de bun muzeal aflat în patrimoniul public asigură deja, juridic și practic, protejarea circumscrisă regimului de bun cultural mobil clasat. Clasarea bunurilor culturale mobile din patrimoniul muzeelor de drept public este absolut redundantă, reprezentând doar o încărcătură administrativă consumatoare a unor resurse oricum insuficiente, ce ar putea fi direcționate către măsuri eficiente și urgente (cum ar fi cele de conservare, cercetare, punere în valoare, digitalizare).

Soluția pe care proiectul inițial al Codului a prevăzut-o este cea echivalentă unei clasări din oficiu în temeiul legii, respectiv **instituirea ex lege** pentru toate bunurile culturale din patrimoniul muzeal a unui **regim de protejare aplicabil tuturor bunurilor ce fac parte din patrimoniul cultural național mobil**, fără a mai fi necesară parcurgerea unei proceduri speciale.

Categoriile de bunuri protejate ex lege, subliniez, fără a mai fi necesară parcurgerea procedurii de clasare, sunt prevăzute la art. 281 al proiectului Codului:

- a) *bunurile culturale mobile aflate în proprietatea statului ori a unităților administrativ-teritoriale;*
- b) *bunurile culturale mobile aflate în proprietatea sau în administrarea muzeelor și colecțiilor publice de drept public, parcurilor arheologice, arhivelor și bibliotecilor de drept public, Academiei Române și a altor organizații de drept public;*
- c) *bunurile culturale mobile aparținând cultelor religioase recunoscute;*
- d) *bunurile culturale mobile aflate, după caz, în administrarea sau în proprietatea companiilor naționale, regiilor autonome, societăților naționale sau a altor societăți comerciale cu capital integral sau majoritar de stat;*
- e) *bunurile culturale mobile provenite din descoperirile arheologice terestre și subacvatice, situri arheologice sau colecții*

arheologice și care au o vechime mai mare de 100 de ani;

- f) *bunuri culturale mobile - elemente care formează sau au format o parte integrantă a unor monumente istorice, care au fost dezmembrate și a căror vechime depășește 100 de ani;*
- g) *bunurile culturale mobile din patrimoniul muzeelor și colecțiilor publice de drept privat, precum și parcurilor arheologice.*

Prin parcurgerea unei proceduri administrative, juridice și științifice, „clasarea” va fi aplicabilă unei categorii mult mai restrânse de bunuri culturale mobile, în esență cele aflate în proprietate privată (cu excepția bunurilor cultelor religioase și ale muzeelor de drept privat), pentru care este necesară atât identificarea ca bunuri de valoare deosebită, cât și monitorizarea și controlul circulației, conservării și restaurării lor.

Clasarea ar urma să fie obligatorie în situații-cheie, în care este posibilă identificarea bunurilor culturale cu valoare excepțională și, totodată, imperios necesară protejarea lor: schimbarea proprietarului, necesitatea unor măsuri de conservare-restaurare, exportul, comiterea unor contravenții sau infracțiuni ce vizează bunuri culturale. Deosebit de gravă consider a fi eliminarea, dintre aceste circumstanțe-cheie, a comercializării bunurilor culturale, pe parcursul avizării interne a proiectului inițial al Codului.

Această eliminare (care trebuie cu necesitate revizuită) nu respectă obligațiile asumate de România odată cu aderarea la Convenția asupra măsurilor ce urmează a fi luate pentru interzicerea și împiedicarea operațiunilor ilicite de import, export și transfer de proprietate al bunurilor culturale (UNESCO, 1970)²⁴. Practic, împiedică identificarea bunurilor de valoare excepțională aflate în circuitul civil, luarea

²⁴ Legea nr. 79 din 11 noiembrie 1993 pentru aderarea României la Convenția asupra măsurilor ce urmează a fi luate pentru interzicerea și împiedicarea operațiunilor ilicite de import, export și transfer de proprietate al bunurilor culturale, adoptată de Conferința Generală a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, la Paris, la 14 noiembrie 1970, publicată în M.Of. nr. 268 din 19 noiembrie 1993 – a se vedea art. 10, lit. a).

măsurilor de conservare, cercetare și punere în valoare a acestor bunuri și face inefficient dreptul de preempțiune al statului.

O altă măsură ce ar urma să fie introdusă odată cu noua reglementare este **desființarea categoriei juridice „Fond”** a patrimoniului cultural național mobil, o reorganizare necesară, având în vedere similitudinea de conținut a celor două categorii actuale, „Tezaur” și „Fond”, cât și incongruența legislativă în plan internațional. Documentele internaționale fac referire doar la conceptul de „tezaur național”, ca și actele normative similare Legii nr. 182/2000 din alte state ale Uniunii Europene și nu numai. Reamintim că Legea nr. 182/2000²⁵ prevede o singură diferență de regim juridic între „Tezaur” și „Fond”, respectiv posibilitatea, în condiții speciale, la schimb cu alte bunuri de valoare culturală similară a exportului definitiv al bunurilor clasate în „Fond”, ca excepție a regulii de interdicere a exportului definitiv pentru bunurile clasate din patrimoniul cultural național. De asemenea, o simplă analiză, oricât de sumară, a inventarului bunurilor clasate indică încadrarea de multe ori aleatorie în cele două categorii, fără a putea fi făcută distincția dintre semnificația universală și cea națională care separă, la nivelul rămas teoretic prevăzut de Legea nr. 182/2000, cele două categorii de bunuri mobile clasate.

Evaluarea și reevaluarea financiară a bunurilor culturale

Problema și problematica actualizării valorii de inventar a bunurilor din patrimoniul cultural național, instituite prin O.G. nr. 81/2003, cauzată, în fond, de inabilitatea Ministerului Culturii de a propune în timp util soluții corecte, eficiente și facil de implementat, mai degrabă o enormă proastă înțelegere a normelor legale, a realităților și a priorităților, a condus la noi sarcini lipsite de utilitate și valoare adăugată pentru instituțiile muzeale, la costuri inoportune și, în unele situații, chiar la sancțiuni aplicate de Curtea de Conturi. Deși O.G. nr. 81/2003²⁶ prevedea

În consecință, bunurile anterior clasate în categoria „Fond” vor fi fie integrate în categoria „Tezaur”, rămasă în vigoare, fie le va deveni aplicabil regimul de protejare stabilit de art. 281 lit. a)-d), h) citat mai sus.

Art. 413 Regimul bunurilor culturale mobile clasate anterior în categoriile „Tezaur” și „Fond” ale patrimoniului cultural național

- (1) Bunurile culturale mobile clasate anterior intrării în vigoare a prezentului Cod, în categoriile „Tezaur” și „Fond” ale patrimoniului cultural național mobil, în temeiul Legii nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, dobândesc regimul de protecție corespunzător bunurilor aparținând patrimoniului cultural național mobil, regim instituit prin prezentul act normativ, potrivit încadrării lor într-una dintre categoriile prevăzute la art. 281 lit. a)-d) și h).*
- (2) Bunurile culturale mobile clasate în temeiul Legii nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, care nu se încadrează în categoriile prevăzute la art. 281 lit. a)-d) și h), dobândesc regimul de protecție instituit de prezentul Cod pentru bunurile clasate în categoria „Tezaur” a patrimoniului cultural național mobil.*

cu claritate că sunt supuse actualizării valorii de inventar doar bunurile pentru care există standarde internaționale de evaluare, iar astfel de standarde nu există, într-un adevărat delir birocratic, dublat uneori de interesul obținerii unor câștiguri financiare, s-a ajuns, în anul 2019, la formularea unor norme metodologice²⁷ de reevaluare care nu doar adăugau la actul normativ superior ierarhic,

aflate în patrimoniul instituțiilor publice, publicată în M.Of. nr. 624 din 31 august 2003.

27 Ordinul Ministrului Culturii și Identității Naționale nr. 2239 din 9 aprilie 2019 pentru aprobarea Normelor privind reevaluarea bunurilor culturale mobile deținute de instituții publice de drept public, în vederea asigurării unei juste reflectări a acestora în contabilitate, publicat în M.Of. nr. 307 din 19 aprilie 2019.

25 Art. 39, art. 40 (forma în vigoare la data de 15 iulie 2022).

26 Ordonanța Guvernului nr. 81 din 28 august 2003 privind reevaluarea și amortizarea activelor fixe

în temeiul căruia fuseseră emise, ci, în fond, instituiau o evaluare lipsită de criteriul unitare, la libera dispoziție a evaluatorului. Evaluatorii, care ar trebui remunerați pentru activitatea prestată, inițial doar membri A.N.E.V.A.R., ulterior²⁸ și experți acreditați de Ministerul Culturii, sunt în număr mult prea mic pentru a putea efectua respectiva operațiune, pentru cele peste 33 de milioane de bunuri²⁹ aflate în patrimoniul organizațiilor muzeale.

Proiectul Codului patrimoniului propune un mecanism realist, realizabil, economic față de formula actuală și care oferă premisa unui criteriu obiectiv și unitar aplicabil: actualizarea valorii de inventar a bunurilor culturale, prin aplicarea indicelui de inflație corespunzător anului evaluării anterioare și realizarea operațiunii de către personalul instituțiilor publice de specialitate, pentru bunurile din patrimoniul acestora, urmând ca, pentru alte categorii de bunuri și alte tipuri de evaluare sau reevaluare, operațiunea să fie realizată de experți acreditați de Ministerul Culturii.

Simplificarea administrativă – reducerea numărului de avize în competența Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor

Actuala Comisie Națională a Muzeelor și Colecțiilor este redenumită, potrivit proiectului publicat al Codului, „Comisia Națională pentru Muzeu și Patrimoniu Cultural Mobil”. Urmând modelul original și cel actual al unor comisii naționale similare din alte țări (Franța, Italia, Marea Britanie), viitoarea Comisie Națională pentru Muzeu și Patrimoniu Cultural Mobil ar urma să aibă, ca și în prezent, rol științific, consultativ și, de asemenea, unele atribuții de avizare științifică, în cadrul unor proceduri specifice de protejare a patrimoniului mobil și de organizare a sistemului instituțional muzeal.

28 Odată cu modificarea O.M.C.I.N. nr 2239/2019, prin O.M.C.I.N. nr. 3167 din 18 iunie 2021, publicat în M.Of. nr. 624 din 24 iunie 2021.

29 33544683 de bunuri, la nivelul anului 2020, potrivit Institutului Național de Statistică - <https://insse.ro/cms/ro/content/activitatea-unit%C4%83%C5%A3ilor-cultural-artistice-%C3%AEn-anul-2020-0> (Accesat: 29.06.2022).

Este necesară o precizare asupra termenului „avizare”, întrucât, mai ales în legătură cu procedurile aferente protejării patrimoniului cultural imobil, sensul acestuia a fost denaturat, fiind, în prezent, eronat asimilat informal celui de „aprobare” sau „autorizare”. Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, „a aviza” înseamnă a comunica, a înștiința sau a exprima o opinie autorizată asupra unei anumite chestiuni, în contextul legislativ la care ne referim, cel de-al doilea sens fiind aplicabil. Așadar, rolul de avizare al comisiilor științifice din domeniul protejării patrimoniului cultural, care funcționează pe lângă Ministerul Culturii, constă în exprimarea unor opinii de specialitate, ce urmează a fi sau nu însușite de autoritatea publică ce are prerogativa de putere publică de a autoriza. Prin urmare, sintagma utilizată în textul proiectului Codului, publicat spre consultare (spre exemplu, art. 184), cu referire la atribuțiile unor comisii, „propune avizarea” este incorect gramatical, logic și juridic.

Subliniez că prerogativele de putere publică revin exclusiv funcțiilor publice și nu unor organisme științifice consultative, reținând în sensul celor prezentate aici prerogativele de autorizare, control, elaborarea proiectelor de acte normative, elaborarea politicilor, strategiilor publice și a altor documente conexe acestora, luarea măsurilor necesare punerii în aplicare a legii, gestionarea fondurilor publice, potrivit prevederilor Codului administrativ³⁰. Așadar, niciuna dintre aceste activități nu poate intra în atribuțiile comisiilor de specialitate respective.

În ceea ce privește atribuțiile Comisiei Naționale pentru Muzeu și Patrimoniu Cultural Mobil de a „propune avizarea exportului bunurilor culturale clasate”, de a „propune autorizarea funcționării laboratoarelor și a atelierelor care urmează să efectueze operațiuni de restaurare” și de a „propune avizarea regulamentelor de organizare și funcționare a muzeelor,

30 Ordonanța de Urgență nr. 57 din 3 iulie 2019 privind Codul administrativ, publicată în M.Of. nr. 555 din 5 iulie 2019, cu modificările și completările ulterioare, art. 370 (forma în vigoare la data de 29 iunie 2022).

parcurilor arheologice și colecțiilor publice”, atribuții ce se regăsesc în actuala legislație, acestea nu au fost incluse în proiectul inițial al Codului. Scopul excluderii acestora constă în simplificarea administrativă a unor proceduri și armonizarea cu alte prevederi legale privind dreptul de proprietate și dreptul de administrare a bunurilor de proprietate publică. În cazul exportului de bunuri clasate, acesta a fost deja supus autorizării de către serviciile publice deconcentrate ale Ministerului Culturii, asupra oportunității lui fiind în măsură să se pronunțe și proprietarii sau administratorii bunurilor respective.

Activitatea de avizare a regulamentelor de organizare și funcționare este redundantă, în contextul existenței procedurii de acreditare, prin care se verifică îndeplinirea tuturor funcțiilor specifice muzeelor. De asemenea, ar putea genera conflicte de competență în raport cu posibilitatea autorităților publice de a decide asupra structurilor funcționale pe care le finanțează și coordonează.

În ceea ce privește autorizarea laboratoarelor de conservare-restaurare, această procedură urmează a se realiza pe baza îndeplinirii unor condiții de natură științifică și tehnică expres stipulate de lege, a căror îndeplinire urmează a fi verificată (în exercitarea prerogativei de control) scriptic și practic, o analiză de oportunitate nefiind necesară.

Îmi exprim speranța că prevederile mai sus menționate vor fi eliminate din proiectul normativ, în următoarele etape ale circuitului său de avizare.

De asemenea, în proiectul inițial, în componența Comisiei Naționale pentru Muze și Patrimoniu Cultural Mobil, ar fi urmat să fie incluși și reprezentanți ai Ministerului Educației, Ministerului Finanțelor, Institutului Cultural Român, organismelor asociative ale autorităților publice locale, unităților de învățământ superior de specialitate, cultelor religioase și asociațiilor de colecționari, precum și ai instituțiilor de specialitate; această formulă

era menită să asigure o mai bună colaborare între Ministerul Culturii și alte autorități cu rol determinant în finanțarea și coordonarea instituțiilor publice de specialitate sau cu rol esențial în formarea specialiștilor din domeniu, în educația publicului larg și în promovarea internațională a patrimoniului muzeal. Textul publicat limitează componența Comisiei la sfera instituțiilor de specialitate, continuând cvasi-izolarea administrativă a acestora și perpetuând neînțelegerea rolului lor în societatea românească.

Textul publicat spre consultare este următorul:

Art. 183 Comisia Națională pentru Muze și Patrimoniu Cultural Mobil

Comisia Națională pentru Muze și Patrimoniu Cultural Mobil este organismul științific de specialitate al Ministerului Culturii, cu rol consultativ în domeniul muzeal și al patrimoniului cultural mobil.

Art. 184 Atribuțiile Comisiei Naționale pentru Muze și Patrimoniu Cultural Mobil

Comisia Națională pentru Muze și Patrimoniu Cultural Mobil are următoarele atribuții:

- a) formulează recomandări privind strategia națională în domeniul muzeal și al patrimoniului cultural național mobil;*
- b) formulează puncte de vedere privind metodologia, normativele și reglementările tehnico-științifice din domeniul patrimoniului cultural național mobil;*
- c) semnalează priorități și măsuri necesare pentru protejarea patrimoniului cultural național mobil;*
- d) propune avizarea înființării, reorganizării și desființării muzeelor, parcurilor arheologice și colecțiilor publice;*
- e) propune acreditarea și reacreditarea muzeelor, colecțiilor publice și a parcurilor arheologice, respectiv suspendarea acreditării;*
- f) evaluează rapoartele de expertiză și hotărăște asupra clasării bunurilor culturale mobile;*

- g) propune autorizarea funcționării laboratoarelor și a atelierelor care urmează să efectueze operațiuni de restaurare;
- h) propune suspendarea sau retragerea autorizației laboratoarelor și a atelierelor de conservare și restaurare;
- i) propune autorizarea funcționării operatorilor economici care comercializează bunuri culturale mobile;
- j) propune retragerea autorizației de funcționare a operatorilor economici care comercializează bunuri culturale mobile;
- k) la solicitarea ministrului culturii sau a departamentului de specialitate din cadrul Ministerului Culturii, formulează puncte de vedere și recomandări scrise, în domeniul său de competență;
- l) propune avizarea exportului bunurilor culturale mobile clasate;
- m) propune avizarea regulamentelor de organizare și funcționare a muzeelor, parcurilor arheologice și colecțiilor publice;
- n) orice alte atribuții date în competența sa, potrivit legii.

Textul din proiectul inițial, a cărui formulare mi-a aparținut, era următorul:

Art. 186. Comisia Națională pentru Muzeu și Patrimoniu Cultural Mobil

Comisia Națională pentru Muzeu și Patrimoniu Cultural Mobil este organismul științific de specialitate al Ministerului Culturii, cu rol consultativ în domeniul muzeal și al patrimoniului cultural mobil.

Art. 187. Componenta Comisiei Naționale pentru Muzeu și Patrimoniu Cultural Mobil
Dintre membrii Comisiei Naționale pentru Muzeu și Patrimoniu Cultural Mobil, 16 sunt numiți prin ordin al ministrului culturii, la propunerea următoarelor organizații:

- a) instituțiile publice muzeale – 6 membri;
- b) Ministerul Educației și Cercetării – 1 membru;
- c) Ministerul Finanțelor Publice – 1 membru;

- d) Institutul Cultural Român – 1 membru;
- e) Academia Română – 1 membru;
- f) Arhivele Naționale ale României – 1 membru;
- g) Biblioteca Națională a României – 1 membru;
- h) instituțiile publice de învățământ superior de specialitate – 1 membru;
- i) cultele religioase – 1 membru;
- j) structurile asociative ale autorităților publice locale – 1 membru;
- k) colecționarii de bunuri culturale mobile – 1 membru.

Art. 188. Atribuțiile Comisiei Naționale pentru Muzeu și Patrimoniu Cultural Mobil
Comisia Națională pentru Muzeu și Patrimoniu Cultural Mobil are următoarele atribuții:

- a) formulează recomandări privind strategia națională în domeniul muzeal și al patrimoniului cultural național mobil;
- b) semnalează priorități și măsuri necesare pentru protejarea patrimoniului cultural național mobil;
- c) avizează înființarea, reorganizarea și desființarea muzeelor și colecțiilor publice;
- d) avizează acreditarea muzeelor și colecțiilor publice;
- e) evaluează rapoartele de expertiză și hotărăște asupra clasării bunurilor culturale mobile;
- f) face propuneri referitoare la soluționarea contestațiilor depuse de persoane fizice și juridice, cu privire la procedura de clasare a bunurilor culturale mobile;
- g) avizează suspendarea sau retragerea autorizației laboratoarelor de conservare și restaurare;
- h) avizează funcționarea operatorilor economici care comercializează bunuri culturale mobile;
- i) la solicitarea ministrului culturii sau a departamentului de specialitate din cadrul Ministerului Culturii, formulează

puncte de vedere și recomandări scrise, în domeniul său de competență;

j) orice alte atribuții date în competența sa, potrivit legii.

Regimul de organizare și funcționare a muzeelor

Un prim element în modificarea regimului actual de organizare și funcționare a muzeelor, stabilit de Legea nr. 311/2003³¹, conținut de proiectul inițial al Codului, îl reprezenta **revizuirea clasificării muzeelor publice, în sensul corelării clasificării** (a nivelului de importanță – națională, județeană, locală) **cu regimul proprietății publice a patrimoniului** cultural mobil și imobil al respectivelor instituții, regim prevăzut de Codul administrativ, și, implicit, **cu subordonarea** lor către autorități publice centrale sau locale, după caz. Așa cum am arătat mai sus, logica normativă și armonizarea prevederilor speciale din domeniul muzeal, cu cadrul legal general sunt eludate în proiectul publicat al Codului patrimoniului cultural, prin eliminarea propunerilor respective și înlocuirea lor, fără motivare, cu prevederi similare celor actuale.

De asemenea eliminată a fost și propunerea de revenire la statutul de personal contractual al conducătorilor instituțiilor muzeale, cu consecința neaplicării ulterioare a prevederilor actuale privind managementul instituțiilor de cultură, care a condus, până în prezent, la numeroase sincope în activitatea muzeelor publice, cauzate de discontinuitățile de la nivelul conducerii, interimatelor de lungă durată, litigiilor de lungă durată privind ocuparea unor posturi de conducere. Dincolo de aceste aspecte negative ușor observabile, nu există nicio evaluare oficială, concretă, a unor eventuale consecințe pozitive ale implementării reglementărilor curente privind managementul instituțiilor de cultură, iar la nivel empiric, ele sunt departe de a fi evidente, dacă nu chiar dimpotrivă.

Importante sunt și, în măsura în care vor fi implementate, vor deveni cu atât mai importante prevederile referitoare la obligațiile pe care organizațiile muzeale și deținătorii de drepturi reale asupra acestora le au, cu privire la îndeplinirea funcțiilor și rolului social al muzeelor – art. 125 din proiectul publicat al Codului, redat integral în continuare:

Art. 125 Obligațiile titularilor de drepturi reale asupra patrimoniului muzeal, patrimoniului parcului arheologic și al colecțiilor publice, ale organizațiilor muzeale și conducerii acestora

Proprietarii și titularii altor drepturi reale asupra patrimoniului muzeal, patrimoniului parcului arheologic și al colecțiilor publice, precum și persoanele juridice constituite ca muzee sau colecții publice și conducătorii acestora au următoarele obligații:

- a) să asigure integritatea, securitatea, conservarea și restaurarea bunurilor culturale care fac parte din patrimoniul muzeal, patrimoniul parcului arheologic sau al colecției publice;
- b) să realizeze inventarierea scriptică și informatizată, documentarea și evidența și, după caz, clasarea bunurilor care fac parte din patrimoniul muzeal, patrimoniul parcului arheologic sau al colecției publice;
- c) să asigure digitalizarea bunurilor culturale deținute și a activităților de inventariere, documentare, evidență, cercetare, conservare, restaurare și punere în valoare a patrimoniului deținut;
- d) să asigure conservarea preventivă generală a patrimoniului muzeal și patrimoniului parcului arheologic, adoptând măsuri de conservare integrată a patrimoniului mobil și imobil deținut și pentru asigurarea condițiilor de microclimat adecvate;

31 Legea nr. 311 din 3 iulie 2003 a muzeelor și colecțiilor publice, republicată în M.Of. nr. 207 din 24 martie 2014, cu modificările și completările ulterioare (forma în vigoare la data de 15 iulie 2022).

- e) să asigure cercetarea sau, după caz, punerea la dispoziție, pentru cercetare, a bunurilor din patrimoniul muzeal, patrimoniul parcului arheologic sau al colecției publice, după caz;
- f) să asigure resursele materiale și umane necesare bunei administrări a patrimoniului muzeal, patrimoniului parcului arheologic sau a patrimoniului colecției publice, după caz;
- g) să pună în valoare patrimoniul muzeal, patrimoniul parcului arheologic sau al colecției publice, după caz;
- h) să elaboreze și să implementeze strategii și planuri de acțiune proprii, de management al patrimoniului deținut, cu următoarele componente obligatorii:
1. dezvoltarea patrimoniului, inclusiv politica de achiziții și, după caz, colectare de bunuri;
 2. împrumuturi de bunuri culturale, inclusiv împrumuturi pe termen lung, de peste 10 ani, în/din țară și în/din străinătate;
 3. cercetarea patrimoniului, inclusiv plan de publicații;
 4. conservarea și restaurarea patrimoniului;
 5. punerea în valoare a patrimoniului, inclusiv programe expoziționale, activități educaționale, științifice, publicații, digitalizare;
 6. dezvoltarea publicului și creșterea impactului social și cultural al organizației.
- i) să garanteze accesul publicului și al specialiștilor la bunurile care constituie patrimoniul muzeal, patrimoniul parcului arheologic sau al colecției publice, după caz, asigurând un program de vizitare de cel puțin 40 de ore pe săptămână, de-a lungul a cel puțin 5 zile; muzeele și colecțiile publice pot fi închise publicului pentru perioade mai mari de 2 zile consecutive pentru operațiuni de conservare, pentru realizarea unor lucrări de reamenajare sau pentru alte situații excepționale;
- j) să prevină folosirea patrimoniului muzeal, patrimoniului parcului arheologic sau al colecției publice, după caz, în alte scopuri decât cele prevăzute de reglementările legale în vigoare;
- k) să obțină acreditarea muzeului, parcului arheologic sau a colecției publice, în conformitate cu prevederile legale în vigoare și, după caz, reabilitarea;
- l) să raporteze, anual și ori de câte ori li se solicită, Ministerului Culturii și instituțiilor sale subordonate, date referitoare la patrimoniul deținut, activitățile desfășurate și publicul vizitator;
- m) să respecte normele de organizare și funcționare a muzeelor și colecțiilor publice;
- n) să asigure prevenirea, localizarea și stingerea incendiilor;
- o) să asigure paza muzeului, parcului arheologic sau a colecției publice și dotarea acestora cu sisteme de protecție;
- p) să ia măsuri pentru prevenirea și diminuarea pagubelor care pot fi aduse patrimoniului muzeal sau patrimoniului parcului arheologic în caz de calamitate naturală, conflict armat și alte situații de urgență.

Reținem ca elemente de noutate obligativitatea elaborării de documente programatice proprii, la nivel de organizație, pentru managementul colecțiilor muzeale și obligativitatea asigurării unui program de vizitare cu durată minimă specificată de actul normativ. Proiectul inițial al Codului prevedea și obligativitatea asigurării programului de vizitare pentru public, pe parcursul sărbătorilor legale – măsură ce ar fi sprijinit creșterea accesibilității ofertei culturale muzeale, creșterea necesară a numărului de vizitatori și consolidarea rolului social, cultural, educațional și de agrement al muzeelor românești. Cu riscul repetiției obositoare, subliniez că nici eliminarea acestei prevederi nu a fost justificată.

În aceeași direcție avută în vedere de echipa de elaborare a proiectului normativ, cea de creștere a accesibilității muzeale, pozitivă este prevederea art. 146, care ar urma să instituie obligativitatea intrării gratuite cel puțin o zi din fiecare lună; regretabil, propunerea inițială

privind obligativitatea intrării gratuite pe parcursul sărbătorilor legale a fost eliminată. Același articol conține și o prevedere pe care aș califica-o curajoasă și optimistă: scutirea muzeelor și colecțiilor acreditate de taxa pe valoarea adăugată.

În încercarea de a asigura, la nivel național, o structură minimă de personal de specialitate, proiectul Codului patrimoniului cultural introduce obligativitatea existenței, în organigrama fiecărei organizații muzeale, a funcției de conservator general, a unei poziții de muzeograf cu atribuții generale

Institutul Național de Muzeologie

De mai bine de un deceniu, în România nu mai există un departament specializat, la nivelul administrației publice centrale, însărcinat cu coordonarea activității muzeale la nivel național.

Strategiile, politicile publice³², statisticile

32 În prezent, în România, nu există politici publice în domeniul culturii. Potrivit legislației în vigoare, documentele de politici publice se inițiază, se elaborează, se adoptă și se aplică în conformitate cu dispozițiile Legii nr. 90/2001 privind organizarea și funcționarea Guvernului României și a ministerelor, ale Hotărârii Guvernului nr. 870/2006 și ale Hotărârii Guvernului nr. 775/2005, respectiv, documentele elaborate de autoritățile de specialitate trebuie însușite la nivel guvernamental și completate cu planuri de acțiune și alocări bugetare, în vederea implementării. Niciunul dintre documentele elaborate la nivelul Ministerului Culturii, până în prezent, cu denumirea de „strategie” sau de „politică publică” nu a parcurs procedura legală de adoptare și, implicit, de punere în aplicare, toate aceste documente rămânând doar la nivelul unor declarații de intenție sau, mai bine spus, de oportunitate. Acest fapt poate constitui un element relevant pentru modul în care abordarea strategică este (sau nu este) înțeleasă la nivelul autorităților centrale. Însuși demersul de elaborare a proiectului Codului patrimoniului nu a fost conexe unui document prealabil de tip politică publică, urmându-se procedura de tehnică legislativă specială pentru acțiunile de codificare, respectiv elaborarea unor teze prealabile. În mod regretabil, nici Tezele prealabile nu au fost realizate în conformitate cu prevederile Legii nr. 24/2000, care stipulează că elaborarea lor trebuie să aibă la bază studii și documentări științifice [art. 27 alin. (3)].

Lipsa unor politici publice în domeniul muzeal este cu certitudine cel puțin una dintre cauzele unor decalaje între situația actuală din România și cea din alte țări din Europa, majoritatea problemelor cu care se confruntă încă țara noastră fiind deja soluționate, și nu recent, în majoritatea statelor europene. Spre exemplificare, România încă nu a realizat inventarierea generală a

de management al patrimoniului și a unei poziții de muzeograf sau alt tip de specialist cu atribuții de educație muzeală (art. 142).

În beneficiul personalului muzeal, proiectul Codului prevede și introducerea unui nou spor salarial, cel de toxicitate (în cuantum de 5%, 10% sau 15%, în funcție de specificul funcției), care vizează compensarea impactului negativ asupra sănătății ce depășește aria determinabilă, prin proceduri specifice, a condițiilor grele, periculoase sau vătămătoare de lucru, prevăzute de legislația privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice.

naționale, programele și proiectele naționale dedicate muzeelor și patrimoniului cultural lipsesc din peisajul cultural și administrativ al României, cu consecința fragmentării practicilor de specialitate, a lipsei unor programe muzeale cu impact ridicat, a unei dezvoltări integrate a organizațiilor muzeale și a unei comunități coagulate, care să ridice nivelul profesional din muzeele românești.

În considerarea acestor realități, proiectul inițial al Codului patrimoniului cultural prevedea reînființarea în structura Ministerului Culturii a unei direcții cu atribuții în sectorul muzeal – Direcția muzee, colecții, patrimoniu cultural mobil și garanții guvernamentale. De asemenea, proiectul inițial propunea și înființarea unui Institut Național de Muzeologie, urmând modelul unor instituții

patrimoniului, este restantă în materie de digitalizare, nu are politici de vizitare a obiectivelor muzeale, nu a reușit să implementeze un regim eficient și cuprinzător de protejare a patrimoniului mobil și nici unul de control eficient al circulației bunurilor culturale. De asemenea, problema calificării și profesionalizării domeniului muzeal rămâne deschisă la noi, ceea ce nu este cazul în alte state. Țări precum Franța, Germania, Italia, Marea Britanie nu au astfel de probleme de strictă necesitate, chestiuni ca inventarierea, digitalizarea și profesionalizarea fiind depășite cu mult timp în urmă. De actualitate în Occident sunt problematicile legate de proveniența licită a bunurilor muzeale, de restituirea bunurilor dobândite în circumstanțe discutabile, în perioada colonială, de actualizare a muzeelor ca obiective culturale și piloni de coeziune socială și economică, de susținere a unor politici de vizitare care să crească accesul la cultură și să diversifice contribuția socială a muzeului.

similare din străinătate, cum ar fi Institut für Museumsforschung (Institutul pentru Cercetări Muzeale) din Germania³³, Centre de Recherche et de Restauration des Musées de France³⁴, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (Institutul Național pentru Muzeu și Colecții Publice) din Polonia³⁵, Instituto Brasileiro de Museus³⁶, Institute of Museum and Library Services din Statele Unite ale Americii³⁷, Istituto Superiore per la Conservazione ed il Restauro din Italia ș.a.

Institutul Național de Muzeologie ar fi urmat să aibă ca atribuții principale inițierea și implementarea de programe și proiecte de cercetare, documentare, conservare, restaurare și punere în valoare a patrimoniului cultural muzeal, la nivel național și internațional, activități de cercetare științifică, elaborare de strategii, norme și ghiduri de bună practică, publicarea

de materiale de specialitate, organizarea de programe de formare și mobilitate profesională, reuniuni științifice și schimburi de experiență, în domeniul muzeologiei, al conservării și restaurării patrimoniului muzeal. Niciuna dintre cele două structuri nu a fost reținută în proiectul normativ publicat spre consultare publică, eliminarea lor din proiectul inițial nefiind nici ea motivată de către departamentele avizatoare din cadrul Ministerului Culturii.

Închei aici, nu întâmplător, această scurtă prezentare a perspectivelor pe care Codul patrimoniului cultural le-ar putea oferi sectorului muzeal din România, cu speranța unei reorientări corecte a viziunii strategice asupra muzeelor, asupra rolului lor fundamental și indispensabil în protejarea patrimoniului și în dezvoltarea nu doar culturală a societății românești.

Bibliografie

Proiect de lege privind aprobarea Codului patrimoniului cultural - <http://www.cultura.ro/proiect-de-lege-13> (Accesat: 07.09.2022)

Hotărârea Guvernului nr. 905 din 29 noiembrie 2016 pentru aprobarea tezilor prealabile ale proiectului Codului patrimoniului cultural, publicată în M.Of. nr. 1047/27.12.2016

Legea nr. 311/2003 a muzeelor și colecțiilor publice, republicată în M.Of. nr. 207 din 24 martie 2014, cu modificările și completările ulterioare (forma în vigoare la data de 15 iulie 2022)

Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, republicată în M.Of. nr. 259 din 9 aprilie 2014, cu modificările și completările ulterioare (Forma în vigoare la data de 15 iulie 2022)

Capotă, Raluca; „Raport de inventariere și analiză legislație - Patrimoniu cultural mobil”, Ministerul Culturii, 2019 - <http://www.umpcultura.ro/Files/>

CP/Raport%20inventariere%20si%20analiza%20legislatie_Titul%20V%20Patrimoniu%20Cultural%20Mobil.pdf (Accesat: 07.09.2022)

Vasile, Alis; „Raport integrator – inventarierea și analiza legislației din domeniul patrimoniului cultural”, Ministerul Culturii, 2019 - http://www.umpcultura.ro/Files/CP/Raport%20integrator_Analiza%20si%20inventariere%20legislatie.pdf (Accesat: 07.09.2022)

Vasile, Alis; „Raport de inventariere și analiză legislație – Autorități, instituții și organisme cu atribuții în domeniul patrimoniului cultural național”, Ministerul Culturii, 2019 - file:///C:/Users/CosAlis/Desktop/Raport%20inventariere%20si%20analiza%20legislatie_Titul%20II%20Autoritati%20instituti%20si%20organisme%20cu%20atributii%20in%20domeniul%20patrimoniului%20cultural%20national.pdf (Accesat: 07.09.2022)

Vasile, Alis; „Muzeul – de la cabinet de curiozități la instituționalizare. Evoluția reglementărilor legislative și administrative din domeniul muzeal”, Editura Pro Universitaria, București, 2022

33 <https://www.smb.museum/en/museums-institutions/institut-fuer-museumsforschung/home/> (Accesat: 15 iulie 2022).

34 <https://www.culture.gouv.fr/Thematiques/Musees/Formations-et-metiers-des-musees/Etablissements-d-enseignement-et-de-recherche> (Accesat: 15 iulie 2022).

35 <https://www.nimoz.pl/en> (Accesat: 15 iulie 2022).

36 <https://www.gov.br/museus/pt-br> (Accesat: 15 iulie 2022).

37 <https://www.ims.gov/> (Accesat: 15 iulie 2022).

Alis VASILE
specialist independent
e-mail: contact@alisvasile.ro